

УДК 332

Н.О. ВАСИЛЬЧУК, канд. екон. наук, науковий співробітник
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ КАТЕГОРІЙ «ЕЛЕМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»

Ключові слова: елемент, інфраструктура, регіон, міжрегіональне співробітництво.

Проаналізовано точки зору зарубіжних і вітчизняних авторів, а також законодавчі та нормативні акти щодо тлумачення категорії «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва» з використанням прийомів семантичного аналізу, який передбачає логічний аналіз слова і його змісту. Встановлена логічна послідовність щодо розуміння категорії «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва».

Запропоновано варіанти формулювання визначень, які є структурними елементами категорії «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва», що в свою чергу дозволили сформулювати підсумкове визначення «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва». Стаття дає підстави перейти до дослідження безпосередньо елементів інфраструктури міжрегіонального співробітництва з метою її подальшої оптимізації та імплементації в умовах переходу до постіндустріального суспільства.

Поглиблення дисбалансу в економічно-соціальному розвитку на регіональному та місцевому рівні істотно ускладнює реалізацію єдиної політики у сфері соціально-економічних перетворень, збільшує загрозу виникнення регіональних криз, дезінтеграції національної економіки; перешкоджає формуванню загальнодержавного ринку товарів і послуг; не дає змоги повною мірою використовувати потенціал міжрегіонального та прикордонного співробітництва.

З початку 2014 року з'явилися додаткові ризики, пов'язані як із зовнішнім впливом дій Російської Федерації стосовно Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та східних регіонів України, так і з внутрішніми чинниками, спричиненими недосконалістю державної політики.

З урахуванням наведеного, державна регіональна політика повинна бути спрямована насамперед на розв'язання проблем низької інвестиційної привабливості регіонів та інноваційної активності в них, нерозвиненості виробничої та соціальної інфраструктури, зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів та слабких міжрегіональних зв'язків, нераціонального використання людського потенціалу. Всі ці проблеми зазначені у постанові Кабінету міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [1].

Найважливішою умовою поглиблення та розширення інтеграції регіонів України, зміцнення єдиного економічного простору є фор-

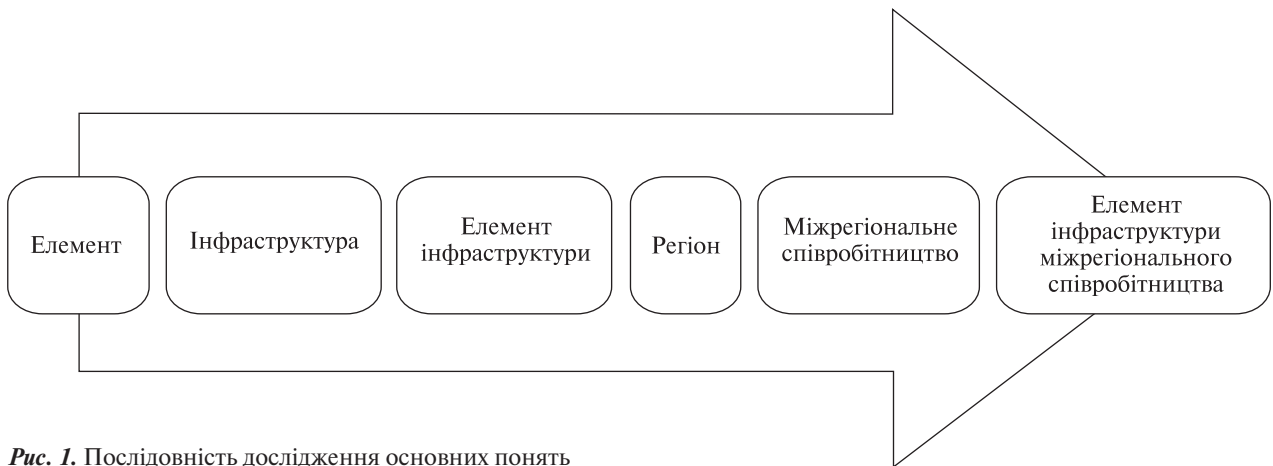

Рис. 1. Послідовність дослідження основних понять

мування комплексної високотехнологічної інфраструктури міжрегіонального економічного співробітництва.

Особливого значення набуває модернізація інфраструктури міжрегіонального (транскордонного) співробітництва. Оскільки від її розвитку залежить ефективність співпраці між регіонами різних держав.

Перш ніж говорити про інфраструктурні зміни, перетворення, модернізацію тощо, доречно узагальнити наукові точки зору стосовно розуміння категорії «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва».

Найбільша частина досліджень і теорій щодо інфраструктури та її складових елементів з'явилася наприкінці 1960-х — початку 1970-х рр. Серед них треба відзначити роботи Р. Йохімсона, Е. Сімоніса, Ж. Штолера, А. Пізенті, П. Розенштейна-Родана [2], Д. Рея та ін. В галузі дослідження «соціального накладного капіталу» можна відзначити роботи Д. Кларка, А. Маршала, А. Хіршмана та інших економістів.

Питанням визначення сутності та складових елементів інфраструктури присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, а саме О. Бабінова [3], П. Біленького, І. Білявського, О. Васильєва [4], С. Герасимчука, С. Носової, В. Михальського, Л. Прокопенко [5], В. Стаханова, В.Федька, В.Ходаківської, Шубіна та ін. Ситуація ускладнюється відсутністю єдиної думки щодо визначення інфраструктури та її складових елементів у цілому, а також у рамках міжрегіонального співробітництва.

Мета дослідження: дефініція категорії «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва» на основі прийомів семантичного ідеалізму.

Під час дефініції терміну «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва» доречно зупинитися на розгляді кількох понять, послідовність яких наведена на рис. 1.

Під *елементом* розуміють складову частину чого-небудь (проста, яка не складається, з інших частин) [6].

Що стосується поняття «інфраструктура», то вперше цей термін в економічній літературі був використаний в роботах П. Розенштейна-Родана та деяких німецьких науковців. Так, для позначення інфраструктури в сучасному розумінні використовували термін «суспільний накладний або допоміжний капітал». П. Розенштейн-Родан розглядає інфраструктуру як умови навколишнього суспільного середовища, необхідні для того, щоб приватна промисловість могла зробити перший ривок. Поняття інфраструктури він відносить не тільки до шосейних доріг, дамб і залізниць, але також до каналізації й інших підприємств комунального господарства [2].

У сучасній економічній літературі виділено кілька методологічних підходів до визначення сутності поняття «інфраструктура», які представлені на рис. 2.

Проаналізувавши методологічні підходи до визначення поняття «інфраструктура» та враховуючи мету дослідження, доходимо висновку, що доцільно дотримуватися комплексного підходу у тлумаченні поняття: можна стверджувати, що інфраструктурою називаємо все, що може забезпечити успішну взаємодію об'єктів і суб'єктів системи, в якій вона застосовується.

Систематизація знань відносно поняття «елемент інфраструктури», може відбуватися із

допомогою горизонтального та вертикального підходів.

Вертикальний підхід передбачає розгляд інфраструктури всередині певної сфери економіки, залежно від рівня її формування та функціонування, і дозволяє виділити такі рівні: міжнародний, національний, регіональний, міський, локальний. В економічній літературі так само трапляються такі формулювання, як інфраструктура магістральна, регіональна та локально-виробнича. Перша забезпечує процес обігу в цілому по країні, друга — в окремому регіоні, обслуговуючи відтворення регіонального господарства, третя — всередині підприємства чи об'єднання. Магістральна інфраструктура створює можливості для безперервного функціонування всього суспільного виробництва, злиття всіх частинок, локальних процесів відтворення в єдиний процес. Локальна інфраструктура забезпечує відтво-

рення в межах окремого підприємства (об'єднання) [4].

При горизонтальному підході елементи інфраструктури групують за сферами діяльності і виділяють виробничу, соціальну та інституційну інфраструктуру.

Елементи виробничої інфраструктури представлені в таких галузях, як транспорт, зв'язок, енергетичне господарство, комунальне господарство, оптова торгівля, складське господарство та матеріально-технічне постачання, наука, інформація (в т. ч. наземні шляхи сполучення, трубопроводи, канали, портові споруди, аеропорти, вокзали, склади, лінії електропередач, системи водопостачання та каналізації, зв'язку і т. д.).

Елементи соціальної інфраструктури складають матеріально-технічну основу освіти, охорони здоров'я, занять спортом, культури, побутового обслуговування та роздрібної торгівлі,

Рис. 2. Характеристика методологічних підходів до визначення сутності поняття «інфраструктура»

громадської безпеки. До них відносяться школи, лікарні, театри, стадіони, ательє і тощо.

Елементи інституційної інфраструктури — це державний апарат економічного регулювання, кредитно-фінансова сфера, установи, що забезпечують управління народним господарством району, країни. Вона формується з організацій, що регулюють і направляють економіку, обчислювальних центрів, установ фінансово-кредитної системи.

Окрім зазначеного, всі елементи інфраструктури можна розділити на мережеві і дискретні. Мережева інфраструктура вміщує відповідні фізичні зв'язки. До того ж такий характер інфраструктури може бути обмежений простором. Водопостачання та каналізація є мережевою системою тільки в межах населеного пункту. Великі канали, автомобільні дороги, залізниці, розташовані в мережі на відстані декількох сот, тисяч і більше кілометрів. Враховуючи, що певні інфраструктурні об'єкти знаходяться на обмеженій території, вони матимуть і дискретний характер при оцінці всієї країни або регіону. Дискретний характер мають об'єкти інфраструктури соціального призначення: установи освіти, охорони здоров'я, культури і т. д. [4].

З урахуванням вище викладеного відносно визначення поняття «елемент інфраструктури», бачимо, що в загальному вигляді *елементом інфраструктури* можна вважати ту складову частину, яка забезпечує успішну взаємодію об'єктів і суб'єктів системи незалежно від сфери діяльності, рівня її формування та функціонування.

Дефініція категорії «елемент інфраструктури міжрегіонального співробітництва» вимагає тлумачення поняття «регіон» та «міжрегіональне співробітництво». Регіон — це велика індивідуальна територіальна одиниця (наприклад, природна, економічна, політична тощо), дещо відмінна від чинного політичного або адміністративного поділу. Також під регіоном іноді розуміють певну територію, що відрізняється від інших територій за низкою ознак і яка характеризується цілісністю та взаємозв'язаністю її складових елементів [11].

Під регіоном в економічній літературі розуміється велика територія країни, що характеризується цілісним спеціалізованим народно-господарським комплексом, який у свою чергу сформувався на основі суспільного по-

ділу праці і місцевих природних ресурсів, а також розвинутою адміністративною, господарчою і суспільною інфраструктурою [12].

У Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» поняття «регіон» вживається у такому значенні: «територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя» [13]. У розпорядженні Президента України «Про комісію з розробки Концепції державної регіональної політики України» під регіоном розуміють частину території країни, яка характеризується комплексом властивих їй природно-географічних, економічних та інших ознак. Регіон може збігатися з кордоном адміністративно-територіальної одиниці або об'єднувати території кількох таких одиниць» [14].

Узагальнюючи матеріал, доходимо висновку, що *регіон* — відносно самостійна територія із замкнутим циклом відтворення, особливими формами прояву стадії відтворення й специфічним ходом процесів розвитку, яка є підсистемою національної економіки і прямо впливає на її розвиток.

Остання категорія, яка потребує уточнення задля досягнення кінцевої мети, — «міжрегіональне співробітництво». В теорії виділяють декілька підходів до її визначення.

Прихильники першого підходу міжрегіональним співробітництвом називають співпрацю регіонів різних держав (партнерські зв'язки), що не є безпосередніми сусідами, але мають спільні інтереси на двосторонньому рівні [5].

У другому підході під цим поняттям розуміють взаємоузгоджену діяльність, спрямовану на встановлення відносин між територіальними громадами або владою двох чи більше договірних сторін, окрім відносин транскордонного співробітництва між владою сусідів, включаючи укладання з територіальними громадами або владою інших держав угод про співробітництво [15]. При визначенні сутності даного поняття науковці виділяють суб'єктів міжрегіонального співробітництва.

Прихильники третього підходу вважають міжрегіональним співробітництвом узгоджені дії (як усередині держави, так і за її межами) органів державної влади, органів влади адміністративно-територіальних одиниць, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, громадських організацій, які відбуваються в

рамках чинного законодавства держав-учасниць, спрямовані на зміцнення всесторонніх відносин суміжних держав у вирішенні питань стійкого розвитку регіонів, підвищення добробуту населення, забезпечення безпеки життя громадян, охорони навколишнього середовища і взаємодопомоги в надзвичайних ситуаціях, зміцнення дружби і добросусідства держав-учасниць. При визначенні даного поняття чітко визначають напрями реалізації міжрегіонального співробітництва, а також розширюють склад суб'єктів даних відносин [9, 15].

Деякі дослідники під міжрегіональним співробітництвом розуміють систему економічних відносин та інтересів на регіональному рівні, які формуються і розвиваються у процесі функціонування регіональних господарських систем та зумовлені територіальним поділом праці, наявністю конкурентних переваг та природно-ресурсними і геополітичними умовами [16]. Як видно, вони визначають суб'єктів даних відносин, а також місця, де вони повинні відбуватися.

Отже, «міжрегіональне співробітництво» — взаємоузгоджена як усередині держави, так і за її межами діяльність органів державної влади, органів влади адміністративно-територіальних одиниць, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, громадських організацій, яка здійснюється на підставі чинного законодавства з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань. А *інфраструктура міжрегіонального співробітництва* буде являти собою сукупність елементів, які створюють і регулюють умови, необхідні для безперервного функціонування господарських взаємозв'язків та взаємодії суб'єктів і об'єктів регіональної економіки.

Висновки. На основі семантичного аналізу структурного складу різних визначень дійшли висновку, що під елементами інфраструктури міжрегіонального співробітництва розуміють ту частину цілого, яка забезпечує умови, необхідні для безперервного функціонування господарських взаємозв'язків та взаємодії суб'єктів і об'єктів, які розташовані на його території та які надають виробничим, невиробничим підприємствам і населенню в рамках співпраці інформаційні послуги, послуги з транспортування, послуги з постачання води, тепла, газу й електроенергії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Постанова* Кабінету міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
2. *Rosenstein-Rodan P.* Notes on the Theory of the «Big Push» // *Economic Development for Latin America*. — 1961. — № 4. — Р. 60.
3. *Бабінова О.* Міжрегіональне співробітництво: зміст, форми, роль та проблеми реалізації в Україні / О. Бабінова // *Державне управління та місцеве самоврядування*. — 2011. — Вип. 4 (11) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pervomaysk.mk.gov.ua/store/files/1382602329.pdf>
4. *Васильєв О.В.* *Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України* : Монографія. — Харків : ХНАМГ, 2007. — 341 с.
5. *Прокопенко Л.Л.* *Розвиток регіонального співробітництва України в контексті європейської інтеграції* : Монографія / Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва; за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. — Донецьк, 2008. — 132 с.
6. *Даль В.* *Толковий словарь живого великорусского языка* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Dal-term-43468.htm>
7. *Маркс К.* *Капитал* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bookmate.com/reader/o4XDVGZP>
8. *Голиков А.П.* *Вступ до економічної і соціальної географії* [Текст]: підручник / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко — К. : Либідь, 1997. — 320 с.
9. *Модельний закон* про міжрегіональне співробітництво від 31.10.2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/997_144
10. *Закон* України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. № 1861-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
11. *Вікіпедія* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org>
12. *Словник з регіональної політики* / Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень ЄвроРегіо Україна [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/library/1405.html>
13. *Закон* України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. № 2850-IV // ВВР України. — 2005. — № 51. — ст. 548 (остання редакція від 10.06.2012 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
14. *Розпорядження* Президента України «Про комісію з розробки Концепції державної регіональної політики України» від 30.09.1999 р. № 241/99-рп [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://docs.dtki.ua/doc/1074>. 2019.0
15. *Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України* / С. Максименко, Є. Кіш та ін.; за ред. С. Максименка // Центр Ін-ту Схід-Захід. — К. : Логос, 2000. — 171 с.

16. *Сторонянська І.* Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / І. Сторонянська; Інститут регіональних досліджень НАН України. — Львів, 2009. — 392 с.

Надійшла 03.08.2015

Н.А. Васильчук

Институт экономико-правовых исследований
НАН Украины, г. Киев

СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОСТАВЛЯЮЩИХ
КАТЕГОРИИ «ЭЛЕМЕНТ ИНФРАСТРУКТУРЫ
МЕЖРЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА»
В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА
К ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОМУ ОБЩЕСТВУ

Проанализированы точки зрения зарубежных и отечественных ученых, а также законодательные и нормативные акты относительно понимания категории «элемент инфраструктуры межрегионального сотрудничества» с использованием приемов семантического анализа. Он предполагает анализ отношения между словом и его содержанием. Установлена логическая последовательность относительно понимания категории «элемент инфраструктуры межрегионального сотрудничества».

Предложены варианты формулировки определений, являющихся структурными элементами категории «элемент инфраструктуры межрегионального сотрудничества», которые в свою очередь позволили сформулировать итоговое определение «элемент инфраструктуры межрегионального сотрудничества». Данная статья дает основания перейти к исследованию непосредственно элементов инфраструктуры межрегионального сотрудни-

чества с целью ее дальнейшей оптимизации и имплементации в условиях перехода к постиндустриальному обществу.

Ключевые слова: элемент, инфраструктура, регион, межрегиональное сотрудничество.

N.O. Vasilchuk

Institute of Economic and Legal Researches
of NAS of Ukraine, Kyiv

SEMANTIC ANALYSIS OF «INFRASTRUCTURE
INTERREGIONAL COOPERATION» CATEGORY
COMPONENTS IN THE CONDITIONS
OF TRANSITION TO POSTINDUSTRIAL SOCIETY.

Views of foreign and domestic authors were analyzed as well as laws and regulations concerning the understanding of the «element of the interregional infrastructure cooperation» category with the reception of the semantic analysis which involves the analysis of the relationship between the word and its meaning. Logical sequence concerning the understanding of the «element of the interregional infrastructure cooperation» category is established.

The proposed variants of the definitions forming which are structural elements of the «element of the interregional infrastructure cooperation» category which in turn allowed us to formulate the final definition of «element of the interregional infrastructure cooperation». This article gives a reason to go directly to the study of the interregional infrastructure cooperation with a view to further streamlining and implementation of the transition to a post-industrial society.

Key words: element, infrastructure, district, interregional cooperation.